

An Analysis of Orhan Veli Kanık's "Towards the Sea" Story in the Context of New Criticism Theory

Mert BAŞBAYRAK¹ & Rezan KARAKAŞ²

Abstract

The aim of this study is to examine Orhan Veli Kanık's story "Towards the Sea" within the framework of New Criticism literary theory. New Criticism is a text-centered approach that focuses on analyzing a literary work based solely on its internal structure. According to this theory, a literary text should be evaluated independently of its author, reader, and the historical conditions of its period. In this research, the characters, settings, temporal elements, objects, narrative techniques, themes, and linguistic features of the story are examined using document analysis, a qualitative research method. The story is structured around the themes of longing for the sea and the search for freedom. This quest of the main character is intertwined with economic concerns and existential questions. By the end of the narrative, the longed-for sea is reached. In the story, the sea symbolizes freedom and hope; the swamp signifies struggle and existential uncertainty; and the inland city represents stagnation and entrapment. Time is employed as a narrative device reflecting the internal conflicts of the protagonist. Objects associated with the conceptual domains of the sea and money further highlight the tension between the desire for freedom and material concerns. In conclusion, "Towards the Sea" can be regarded as a literary work that thoughtfully explores themes such as the human search for freedom, the relationship between humanity and nature, existential inquiry, and especially the motif of longing—through its narrative techniques and linguistic expression.

Keywords

New Criticism Theory

Orhan Veli Kanık

Towards the Sea

Story

Orhan Veli Kanık'ın "Denize Doğru" Hikâyesinin Yeni Eleştiri Kuramı Bağlamında İncelenmesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, Orhan Veli Kanık'ın "Denize Doğru" adlı hikâyesini Yeni Eleştiri edebiyat kuramı çerçevesinde incelemektir. Yeni Eleştiri, metni kendi iç yapısıyla çözümlemeye dayanan metin merkezli bir kuramdır. Bu kurama göre bir edebiyat eseri; yazarından, okurundan ve dönemin tarihsel koşullarından bağımsız olarak ele alınmalıdır. Araştırmada; hikâyede yer alan kişiler, mekânlar, zamanlar, nesneler, anlatım teknikleri, temalar ve dil anlatım özellikleri nitel araştırma yöntemlerinden doküman analiziyle incelenmiştir. Hikâye, deniz özlemi ve özgürlük arayışı etrafında kurgulanmıştır. Ana karakterin bu arayışı ekonomik kaygılar ve varoluşsal sorgulamalarla harmanlanmıştır. Metnin sonunda yıllardır özlem duyulan denize kavuşulmuştur. Deniz kavramı özgürlük ve umudu, bataklık mücadele ve varoluşsal sorgulamaları, kara şehri ise sıkışmışlık ve durağanlığı temsil etmektedir. Zaman ise ana karakterin iç dünyasındaki çatışmaları yansıtan bir araç olarak kullanılmıştır. Deniz ve para ile ilgili kavram alanına giren nesneler de özgürlük arzusuyla maddi kaygılar arasındaki ikilemi etkili şekilde ortaya koymuştur. Sonuç itibarıyla, "Denize Doğru" hikâyesi, anlatım teknikleri ve dil anlatım özellikleriyle insanın özgürlük arayışını insan-doğa ilişkisini, varoluşsal sorgulamalarını özellikle hasret temasını kullanarak nitelikli şekilde işleyen bir edebî eser olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Yeni Eleştiri Kuramı

Orhan Veli Kanık

Denize Doğru

Hikâye

Article Info Makale Bilgisi

Received / Geliş Tarihi

28.02.2025

Reviewed / Kabul Tarihi

31.05.2025

Published / Yayın Tarihi

30.06.2025

Doi Number / Doi Numarası

10.29228/ijlet.1649010

Reference Kaynakça

Başbayrak, M., & Karakaş, R. (2025). Orhan Veli Kanık'ın "Denize Doğru" hikâyesinin yeni eleştiri kuramı bağlamında incelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 13(2), 185-197.

¹ Doktora Öğrencisi, Siirt Üniversitesi, mertbasbayrak07@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2051-0633

² Prof. Dr., Siirt Üniversitesi, rezankarakas@siirt.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9138-3825

Giriş

Edebiyat terimi olarak eleştiri, “bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik” anlamına gelmektedir (TDK, 2019, s. 786). Başlıca iki çeşit edebiyat eleştirisi mevcuttur. Bunlardan ilki dış eleştiridir. Dış eleştiri; toplum bilim, ruh bilim vb. bilim dallarından istifade edilerek ve edebiyat dışı kriterler kullanılarak yapılan eleştiridir. İç eleştiri ise tümüyle edebiyat sınırları içinde kalmayı amaçlayan ve yapısalcılık, yazın bilim gibi yöntemlerden yararlanan bir eleştiri türüdür. Fakat sanatçı kişiliği ve çevresel etkilerle meydana getirilen bir eser, ne kadar fazla katmanlıysa onun eleştirilmesi de o kadar zorlaşır. Bu nedenle iç ve dış eleştiri tek başlarına bir eserin tam anlamıyla çözümlenebilmesi için yeterli olmayabilir (Çukurlu, 2021).

İzlekçi eleştiri, edebî yapıtları doğrudan ve sadece toplum bilimi, ruh bilimi gibi edebiyat dışı bilim dallarıyla açıklayan eleştirilere tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu tarz eleştiri, yapıtı daha çok onun içinde yer alan unsurlarla açıklamaya ve yorumlamaya çalışır. Söz konusu sebeple “yazın bilim, izlekçilik ve arkasından gelen yapısalcılığa ve yazınsal gösterge bilime dayalı eleştiriler ‘iç eleştiri’, ‘yeni eleştiri’ akımları olarak adlandırılır” (Korkut, 2019, s. 51).

Eleştiri kuramları içinde topluma, dış dünyaya ve sanatçıya yönelik olanların yanında eserin değerini diğer etkenlerden bağımsız olarak düşünen ve bu değeri bizzat eserde arayan kuramlar da vardır (Çukurlu, 2021). “Bu kuramlara göre sanat eserini diğer yapıtlardan ayıran özellik; dış dünya, sanatçı ya da okurla olan ilişkisi değil, eserin kendi düzenidir.” Yeni Eleştiri edebiyat kuramı, aynı Rus Biçimciliği ve Yapısalcılık gibi esere dönüktür (Murat, 2009, s. 39).

Yeni Eleştiri (New Criticism) adını alan Anglo-Amerikan biçimciliği 1930’larda başlar ve 1950’lere kadar etkinliğini sürdürdükten sonra 1960’larda hızını kaybeder (Murat, 2009; Moran, 2013). Bu akım kendinden önceki anlayışlara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Diğer anlayışlar eseri incelemek için yazarını, dönemin tarihsel koşullarını ve eser içinde verilen öğeleri dikkate alırken Yeni Eleştiri yalnızca metne odaklanır. Onu bir sanat eseri olarak inceleyip yorumlamaktan yanadır (Murat, 2009).

Yeni Eleştiri, I. A. Richards ve T. S. Eliot’un öncülüğünde başlamış bir akımdır. I. A. Richards edebiyatı toplumsal ve ahlaksal sorunlardan soyutlar ve onun değerini okurda uyandırdığı ahenkli ve zengin yaşantılarda bulur. Richards, böylece Yeni Eleştiri’ye izleyeceği rotayı göstermiştir. Yeni Eleştiri’nin hazırlayıcılarından biri olan Eliot ise metni ele alan eleştiri yöntemiyle şiiri şiir olarak okumak gerektiğini savunmuştur. Bu iki ismin görüşlerinden hareketle araştırmacılar, farklı bir edebiyat tanımı ortaya koymak durumunda kalmışlardır. Yeni Eleştiri’nin önerdiği tanıma göre, “Bir edebiyat eseri yazarından, okurundan ve yazıldığı tarihin toplumsal ve tarihsel koşullarından bağımsız, kendi başına yeterli olan, kapalı, dilsel bir düzendir” (Moran, 2013, s. 160). Bu tanım, Yeni Eleştiri kuramcılarının metnin içeriğine verdiği öneme açıkça vurgu yapmaktadır.

Türkiye’de Mehmet Kaplan ve Berna Moran, Yeni Eleştiri alanındaki önemli isimlerdendir. Ancak Yeni Eleştiri’yi benimseten kişi Hüseyin Cöntürk olmuştur (Zariç, 2014). Cöntürk’ün eleştiri anlayışı iki temele oturmuştur. İlki eleştirinin edebî bir metin üzerine kurulan bir üst dil olması, ikincisi de metnin anlamının dış ölçülere dayanmadan kendi içinde belirlenmesidir. Eleştiri için ölçütleri sorgulayan Cöntürk, öznel eleştiriye karşı duruş sergiler. Cöntürk, “...uygulamayı kendisinin gerçekleştirdiği eleştirilerinde metni çok iyi algılamış, değişik teknikler üreterek bu alanda kendisinden sonra gelen genç eleştirmenlere de yol gösterici olmuştur” (Kadıızade, 2011, s. 190).

Yeni Eleştiri edebiyat kuramını benimseyip metin incelemesi yapan eleştirmenler; yakın okuma, derin okuma, kapalı okuma, içsel okuma, pratik okuma ve “limon sıkma” gibi terimler kullanmışlardır. Aynı zamanda çeşitli okuma önerileri getirmişlerdir. Özellikle kapalı okuma

yöntemiyle beraber felsefe, siyaset, din, ahlak gibi farklı türlerin edebiyat eleştirisi üzerindeki etkisi azalmıştır. Metnin yalnızca kendisiyle anlaşılabilmesi görüşü hâkim olmuştur. Bu kuramda metin incelemesi sırasında edebiyat dışı kriterlere başvurulması tavsiye edilmez. Değerlendirilmesi gereken bütün kriterlerin metnin kendisinde bulunduğu düşünülür (Zariç, 2014). “Eserin teması, kişileri, bunların arasındaki çatışma, anlatım tekniği, olay örgüsü, imgeler, ton, simgeler, bunların hepsi teknikle ilgili şeylerdir ve eserin kendine özgü anlamını meydana getirirler” (Moran, 2013, s. 209). Eleştirmen de söz konusu öğeler arası ilişkiyi, eser içinde oynadıkları rolü, ilk bakışta fark edilmeyen yönleri, ince anlamları ve zenginlikleri ortaya çıkarmakla yükümlüdür. Her eserde eser malzemesinin bütünleşmesi farklı şekillerde olur. Bundan ötürü Yeni Eleştiri kuramında esere uygulanmak için hazır bir anahtar yoktur. Yani başka bir deyişle edebî metinlere uygulanacak tek bir kalıp veya şablon mevcut değildir (Moran, 2013; Zariç, 2014).

Yeni Eleştiri edebiyat kuramına yönelik çeşitli eleştiriler getirilmiştir. Bu eleştirileri iki gruba ayırmak mümkündür. İlki yazınsal, ikincisi de politik ve ideolojik açıdan yapılan eleştirilerdir. Yazınsal açıdan yapılan eleştiriler bu kuramın eseri tarihten ve toplumsal çevreden koparmak istediğini savunmaktadır. Metnin anlaşılması için tarihin, o dönemin toplumsal koşullarının da idrak edilmesi çok önemlidir. Bunun yanında Yeni Eleştiri eserin tek başına anlamlı ve okurdan bağımsız olduğunu savunur. Ancak her okur kendi ekonomik, kültürel, toplumsal değerleri ile metni inceler. Söz konusu unsurlar da esere yönelik yapılan okumaları etkiler. İdeolojik ve politik eleştiri getirenler, Yeni Eleştiri’nin liberal hümanizminin de bir ideoloji olduğunu savunmaktadır (Moran, 2013).

Edebî ürünlere yönelik Yeni Eleştiri edebiyat kuramı bağlamında yapılmış bazı çalışmalar mevcuttur. Özcan Gönülal (2011), Yunus Emre’nin *Kayusu Değül* redifli şiirini; Zariç (2015), Hüseyin Su’nun hikâyelerini; Yoksul (2019), Oya Uysal’ın *Ürperti* şiirini; Çukurlu (2021), Şeyh Galib’in *Düştü* redifli şiirini; Okçul (2021a), Halit Ziya Uşaklıgil’in *Bir Başlangıcın Sonu* hikâyesini; Okçul (2021b), Servet-i Fünûn hikâyelerini; Çetin Baycanlar (2022), Hüseyin Cöntürk’ün *Turgut Uyar İncelemesi*’ni Yeni Eleştiri kuramına göre tahlil etmişlerdir. Bu çalışmada Orhan Veli Kanık’ın *Denize Doğru* hikâyesi Yeni Eleştiri kuramı bağlamında ele alınmıştır.

Garip hareketinin kurucusu sayılan Orhan Veli, 1947-1950 yılları arasında toplam altı hikâye yazmıştır. Bunlar; 1947 yılında Tanin dergisinde yayımlanan *Hoşgör Köftecisi*, 1947 yılında Seçilmiş Hikâyeler dergisinde yayımlanan *Kan*, 1948’de Seçilmiş Hikâyeler’de yayımlanan *Baharın Ettikleri*, 1949’da Yaprak dergisinde yayımlanan *Denize Doğru* adlı hikâyelerdir. Orhan Veli’nin ayrıca ölümünden sonra notları arasında bulunan ve 1952 yılında yayımlanan *Love, Here is My Hat* adlı bir çeviri hikâyesi de bulunmaktadır (Melikoğlu, 2022).

Literatürde Orhan Veli hikâyelerini ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Karayakupoglu (2019), Orhan Veli’nin *Hoşgör Köftecisi* adlı kitabındaki hikâyeleri yapısal olarak incelerken Karahan (2021), söz konusu yazarın şiir ve hikâyeleri arasında bir bağlantı ortaya koymuştur. Sekman (2021), Çehov tarzı yazar Orhan Veli’nin öykücülüğünü detaylı şekilde incelerken Anay Kardaş (2023) bu öyküleri Garip poetikası üzerinden değerlendirmiştir. Evis (2023) ise bu öykülerdeki değerler dünyasını ortaya koymuştur.

Bu araştırmanın amacı, Orhan Veli Kanık’ın *Denize Doğru* hikâyesini Yeni Eleştiri kuramı bağlamında incelemektir. Araştırmada “Orhan Veli Kanık’ın *Denize Doğru* hikâyesi, Yeni Eleştiri kuramına göre nasıl çözümlenebilir?” sorusuna cevap aranmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Nitel bir araştırma olan çalışmada doküman incelemesi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 189). Nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir.

Çalışma Nesnesi

Selim İleri'nin hazırladığı *İlkgençlik Çağına Öyküler 2* kitabında yer alan Orhan Veli Kanık'ın *Denize Doğru* hikâyesi araştırmanın çalışma nesnesini oluşturmaktadır (Kanık, 2002, s. 9-14).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmadaki veriler, Orhan Veli Kanık'ın *Denize Doğru* hikâyesinin Yeni Eleştiri edebiyat kuramı bağlamında incelenmesi yoluyla elde edilmiştir. Veriler elde edilirken Yeni Eleştiri kuramının temel felsefesi olan metin merkezli yaklaşım esas alınmış, hikâyenin dışında yer alan hiçbir unsur bulgulara dâhil edilmemiştir. Metin incelenirken Okçul'un (2021a) çalışmasında kullandığı temalardan yararlanılmıştır. Bunun yanında Türk Dili ve Edebiyatı alanında uzman iki akademisyenin de katkısıyla ele alınan metnin incelenmesi için uygun başlıklar belirlenmiştir. Temalar belirlenirken eserin kendine özgü nitelikleri de göz önünde bulundurulmuştur. Elde edilen veriler doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Bulgular

Denize Doğru Hikâyesinin Yeni Eleştiri Kuramı Bağlamında İncelenmesi

Orhan Veli Kanık tarafından kaleme alınan *Denize Doğru* hikâyesi denize duyulan hasreti ve ona ulaşma çabasını anlatır. Hikâyede ana karakter, denizi uzun zamandır görmediği için derin bir hüznün ve hasret içindedir. Baharın da gelmesiyle çocukluk zamanlarından beri aşına olduğu yosun kokuları ona denizi anımsatır. Karakter, bu kokuyu bir kara şehirde, bahar sabahı okula giderken duyar ve karakterin deniz özlemi gitgide artmaya başlar.

Karakter iş bulma ve bunun yanında deniz kenarında yaşama isteğiyle yeni bir yere taşınır. Fakat işler beklediği gibi gitmez. İnşaat müteahhidiyle çalışmaya başlayacağı gün onun şehirden ayrıldığı ve bir hafta sonra döneceği belirtilir. Bu süre zarfında karakter bir çadırda yatıp kalkar. Bulunduğu yer denizi görse de denizle aralarında bir veya bir buçuk saatlik mesafe vardır.

Hikâyenin sonunda karakter denize ulaşmak için yola çıkar ama bataklığa saplanır. Yaşama arzusu duyan kahraman bulunduğu zorluğu aşmak için kuvvetli bir mücadeleye girer. Bu mücadele sonunda karakter denize ulaşmayı başarır. Denizin vahşi görünümü onu şaşırtsa da en sonunda tarifsiz bir mutluluk hisseder.

Denize Doğru Hikâyesinin Yapısı

Bu araştırmada Yeni Eleştiri edebiyat kuramı çerçevesinde ele alınan *Denize Doğru* hikâyesi; kişi, mekân, zaman, nesne, anlatım teknikleri, tema, dil ve anlatım bakımından incelenmiştir. Bu başlıklardaki tespitler, yalnızca metin esas alınarak yapılmıştır.

Kişiler

Hikâyenin ana karakteri aynı zamanda anlatıcıdır. İsmi belli olmayan erkek anlatıcı iki yıldır denize hasret kalmıştır. O kadar büyük bir hasret yaşar ki bu durum, ana karakterin düşüncelerini hatta

hayatını belirleyen başlıca unsur hâline gelir. Bir yandan geçmişe yönelik özlem duyan bir yandan da yaşam koşullarıyla boğuşan ana karakter çeşitli zorluklarla karşılaşır. Yazar metinde karakterin iç dünyası, toplumsal durumu ve ekonomik problemleri ile ilgili psikolojik portreler çizer. Böylece kahramanın deniz hasretiyle iç içe geçen karmaşık duygusal yapısıyla birlikte varoluşsal sancılar ortaya çıkar.

Ana karakterin denize olan yoğun hasreti hikâyenin daha ilk cümlesiyle kendini gösterir:

“Bir yıl deniz görmesem bir hoş olurum” (Kanık, 2002, s. 9).

Metinde ana karakterin deniz hasretini ve ekonomik kaygılarını aynı anda giderme isteği ön plandadır. Bu doğrultuda bir iş bulma girişimindedir:

“Buraya da öyle bir kara şehirden, denize en aşağı iki yıl hasret kaldıktan sonra geldim. Bir taşla iki kuş vuracağım. Hem bir iş bulacak, çalışacağım; hem de deniz kenarında olacağım” (Kanık, 2002, s. 10).

İşler istenilen şekilde gitmez. Ana karakter gelmeden önce müteahhit bir yere gittiği için denize bir, bir buçuk saat mesafede bir çadırda beklemeye başlar:

“Bana bir çadır verdiler; o çadırda yatıp kalkıyorum. Sözde deniz kenarında olacaktık. O da olmadı” (Kanık, 2002, s. 10).

Deniz hasreti metnin birçok yerinde kendini gösterir. Anlatıcı, hangi koşulda olursa olsun denize karşı olan bu duyguyu öne çıkarır:

“Buraya geleli üç gün oldu. Ama şöyle bir kıyıya gidip o yosun kokusunu koklayamadım. Şöyle bir eğilip elimi suya değdiremedim” (Kanık, s. 10-11).

Deniz hasreti ekseninde ilerleyen hikâyede anlatıcının ekonomik endişeler içinde olduğu monologlar, iç çatışmalar aracılığıyla dile getirilir:

“Beş lira için fena para değil dedim. Dedim ya, nedir beş lira şu zamanda? Şehirde olsam nasıl geçinirim bu parayla” (Kanık, s. 11).

“Hem ne diye ukalalık ediyorum? Biz bu dünyaya ecir gelmişiz, ecir gideceğiz. Ben de müteahhit olacak değilim ya!” (Kanık, 2002, s. 11)

“Adaam, sen de! Çekiver kuyruğunu. Gelmezse gelmez. İster çalıştırır, ister çalıştırmaz” (Kanık, 2002, s. 11).

Anlatıcı olan ana karakter içsel çatışmalara düştükten sonra birdenbire denize ulaşmak için yola koyulur. Yolculuk sırasında dümdüz bir ovanın devasallığı ve ıssızlığından ürker:

“Ha vardım ha varacağım, diyorum; bir de bakıyorum, deniz hep o uzaklıkta. Etrafta ne insan, ne de cin; koskoca bir ovada bir başımayım” (Kanık, 2002, s. 11).

Anlatıcı, içinde bulunduğu boşluğu Beyoğlu Caddesi’nin kalabalığını düşünerek gidermeye çalışır:

“Ne bomboş bir dünya; aklıma birdenbire Beyoğlu Caddesi geldi. Nasıl da tıklım tıklımdır! İnsanlar birbirine çarpa çarpa yürürler” (Kanık, 2002, s. 11).

Ben koşmak isterim, önümdeki adam ya sevgiliyle konuşmaktadır ya da bir dükkanın camikanını seyretmektedir. Yanından sıyrılalım derken istemeye istemeye bir tarafına çarparım” (Kanık, 2002, s. 12) diyen anlatıcı şehir ortamında koşmayı ister. İnsanlara çarptığını aralarında kavga çıktığını hayal eder ve

bunu uzun uzadıya anlatır. Çarpıştığı için kavga edeceğini düşündüğü adamla karakola düştüğünü hayal eder:

“Ne desem karakola gidince?” (Kanık, 2002, s. 12)

“Önce o adam söylesin kim olduğunu sonra ben. Büyükçe bir unvanla çıkarsa karşıma, ben ondan da ağır bastığımı hissettirmek için, alçaktan alıyormuş gibi bir cevap veririm” (Kanık, 2002, s. 13).

Anlatıcı aslında bir yandan da politik bir eleştiri yapar. Fakat sözünün devamını getirmez:

“Bu memlekette hak sahibi olmak için mutlaka...” (Kanık, 2002, s. 13)

Anlatıcı bu düşünceleri sonlandırır ve gerçek hayattaki denize ulaşma yolculuğuna devam eder. Fakat büyük bir engelle karşılaşır:

Ayak bileklerime kadar batağa girdim. Her adım atışımda biraz daha batıyordum” (Kanık, 2002, s. 13).

Daha önce intihar etmeyi düşünecek kadar ölümü arzulayan anlatıcı, bu sefer ölümden kaçmak ister. Ona göre ölümü isteyen kişiler, dünyaya bağlanacak bir şeyi olmayanlardır. Hem kazanacağı beş liranın hem de denizi görmenin hesabını yapar:

“Bu beş lirayla pekala karnımı doyurabilir, ısınabilir, giyinebilir, dünyanın parasız olan bütün nimetlerinden faydalanabilirim” (Kanık, 2002, s. 13).

Maddi doyumun yanı sıra maddiyatla ölçülemeyecek şeyler de anlatıcı için büyük önem taşımaktadır:

“Peki, ya deniz? İşte, on beş dakikalık yolum kalmış, deniz kuşları, çığlık çığlığa, hâlâ dönüp duruyorlar. Vazgeçmeyeceğim denizden” (Kanık, 2002, s. 14).

Anlatıcı yaşadığı engeli aşarak bataklıktan çıkar ve sahile ulaşır. Önce sahilin vahşiliği konusunda şaşırır. En sonunda amacına ulaşıp büyük bir sevinç yaşar:

“İçimde sonsuz bir sevinç. Bağırarak istiyorum: Boş ver! diye haykırmak istiyorum, beş liraya da boş ver!” (Kanık, 2002, s. 14)

Hikâye büyük oranda ana karakter olan anlatıcının macerasına odaklanır. Önemli bir rolü olmayan fakat metinde birkaç defa adı geçen müteahhit, anlatıcının yanında çalışmak istediği kişidir. Ana karakter müteahhit ile bir türlü görüşememiş bu sebepten onun iş ve ekonomik durumu belirsiz kalmıştır:

“Müteahhit, benim gelişimden bir gün evvel bilmem nereye gitmiş; bir hafta sonra dönecektmiş. ‘Gelirse beklesin’ demiş” (Kanık, 2002, s. 10).

Şehir ortamında anlatıcının karşılaşacağını düşündüğü adam tipi ise son derece barbar, kavgayı alevlendiren birisi olarak ortaya çıkmakta ve *“Hadi yürü bakalım merkeze! Kozumuzu orada paylaşıyoruz” (Kanık, 2002, s. 12)* sözleriyle ifade edilmektedir.

Hikâyede metnin büyük oranda ana karakter üzerinden kurgulandığı diğer kişilerin yalnızca yardımcı figürler olarak kullanıldığı görülmektedir.

Mekân

Hikâyede dört mekândan söz edilebilir. Bunlar; kara şehri, beklenen iş alanı, ova-bataklık ve deniz kıyısıdır. *Denize Doğru* hikâyesinde mekânlar anlatıcının iç dünyasını yansıtan bir araç olarak kullanılmıştır.

İsmi konmadan verilen kara şehri, anlatıcının denize hasret duyduğu yerdir. Kara şehrinin denize mesafesinden dolayı anlatıcı bir boşluğa düşer. Bu şehir, aynı zamanda onun çocukluk anılarını da içinde barındırır. Denizden uzak olarak yaşanan bu şehir sıkışmışlığın ve durağanlığın simgesidir:

“Bir kara şehirde, bir bahar sabahı, okula giderken duyduğum o koku sonra sonra, ne çeşit hayallerle zenginleşti! Denizden uzak kaldıkça neler hatırlamadım denize ait!” (Kanık, 2002, s. 9)

İş alanı, anlatıcının iş için müteahhidi beklediği çadırın da bulunduğu yerdir. Bu yer, hayallerin bekleme durumunda olduğunu gösterir. Ana karakter idealize ettiği dünyaya henüz ulaşamamıştır. Zorunlu olarak iş umuduyla geldiği sahada beklemektedir:

“Denizi hep çadırımın kapısından görüyorum” (Kanık, 2002, s. 11).

Ova ve bataklık, anlatıcının denize ve özgürlüğe kavuşması için aşması gereken yerdir. Yazar, özellikle bataklıkta ölüm korkusuyla yüzleşir, içsel çatışmalar yaşayarak yaşamı sorgular:

“Kimileri derler ki intihar bir irade işidir. Ben buna inanmıyorum. İntihar bir iradesizliktir” (Kanık, 2002, s. 13).

Anlatıcının arzuladığı yer olan deniz kıyısı arzuyu, özlemi ve özgürlüğü simgeler. Deniz, aynı zamanda varoluşsal sorulara cevap aranan hayata karşı umut ve mutluluk sembolüdür:

“Ama ne olursa olsun, mutlaka deniz kıyısına gideceğim. İki yıl bu, dile kolay! Gideceğim; denize gideceğim” (Kanık, 2002, s. 13).

Anlatıcı kara şehirden denize karşı yaşadığı yoğun hasret duygusu ile yola çıkar. İş alanında bir süre bekledikten sonra özgürlüğüne kavuşmak için ova ve bataklıktan geçer. Engelleri aşarken varoluşsal sorgulamalar içerisine girer. En sonunda hayata bağlılığı ve umudu simgeleyen denize kavuşur.

Zaman

Metinde zamanın reel olarak hangi tarih aralığında geçtiği belirtilmemiştir. Fakat tramvay ve otobüs gibi kavramlar, şehir yaşamının anlatıldığı bölümlerdeki göstergeler, hikâyenin 20. yüzyılın ilk yarısında geçmiş olabileceğini düşündürmektedir. Hikâyedeki asıl zaman esas alınrsa bunu geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman olarak bölümlere ayırmak mümkündür.

Geçmiş zaman, anlatıcının çocukluk anılarına yer verilen zaman dilimidir. İlk kez yosun kokusunun fark edildiği kara şehrinin bahar sabahı, çocukluk hatıralarında yer alan gemilerin çan sesleri, lodos uğultusu gibi denize dair unsurlar geçmişe yönelik detaylı bir betimleme oluşturur. Bu da şimdiki zamanda yaşanan sıkıntılı durumlarla tezat oluşturur:

“Deniz üstündeki odalarda, lodosun sabahlara kadar dinmeyen bir uğultusu mu? Bir oltanın iğnesinde çırpınan bir balığın gittikçe beyazlaşarak suyun yüzüne doğru gelişimi mi?...Saymakla bitmiyor ki!” (Kanık, 2002, s. 10)

Şimdiki zaman, anlatıcının denizden uzaktaki yaşamında ekonomik koşulların da etkisiyle hayat mücadelesinin geçtiği zorluklarla dolu dönemdir. Hayata dair varoluşsal düşünceler bu zaman diliminde ön plana çıkar:

“Mihnete alışmış insan her şeyi boş vermesini de biliyor” (Kanık, 2002, s. 11).

Anlatıcının gelecekte ise denize kavuşma hayali vardır. Bu da özgürlüğü, kurtuluşu ve umudu derinlemesine sembolize eder:

“Gökyüzünün parlaklığı, denizin mavisi, ağaçların yeşili, toprağın sıcaklığı, suların sesi, havada uçan kuşlar, rüzgarın getirdiği çiçek kokuları... Nasıl vazgeçerim bunlardan?” (Kanık, 2002, s. 14)

Hikâyede geçen zaman dilimlerine bütüncül olarak bakıldığında geçmiş zaman, özlemi; şimdiki zaman, sıkıntıyı; gelecek zaman ise umudu simgeler. Zaman, bu hikâyede aynı zamanda yazarın ruh hâlinin yansıtıldığı bir metafor olarak ortaya çıkar.

Nesne

Metindeki nesneler, metaforik anlamların oluşturulmasında önemli etkiye sahiptir. Deniz ve parayla ilgili nesnelerin kullanımı bu hususta dikkate değerdir. Yosun, orkinos, denizanası, deniz kuşları, vatoz, gemi, vapur, dalga, balık gibi kavramlar hikâyede deniz ile ilgilidir. Hikâyenin ana sembolü olan deniz de özgürlüğü ve geçmişe özlemi temsil eder. Bu yolda kahramanın yaşadığı içsel çatışmalar, belki de özgürlük arayışları umut içinde hedefe ulaşmak içindir:

“On beş dakikalık yolum kalmış, deniz kuşları, çığlık çığlığa, hala dönüp duruyorlar. Vazgeçemeyeceğim denizden” (Kanık, 2002, s. 14).

“Beş lira” ve “çadır” kavramları ekonomik sıkıntıları ve yoksulluğu simgeler. Metnin birçok yerinde “beş lira” kavramına vurgu yapılır. Bu da anlatıcıyı paranın değeriyle ilgili varoluşsal sorgulamalar içerisine sokar. Aynı zamanda ana karakterin yaşadığı toplumda var olan sınıf farklılıkları da eleştirilir:

“Üstelik öbür adam da mühimce bir adamsa? Mesela, bilmem ne müdürü olduğunu söyleyiverirse? Tabii benden çok onun sözünü dinlerler” (Kanık, 2002, s. 12).

“Hiçbir şeyim olmasa bile günde beş lira kazanabileceğim. Beş lira! Az para mı?” (Kanık, 2002, s. 13)

“Ben derim, müdür falan değilim. Ben alelade bir vatandaşım” (Kanık, 2002, s. 13).

Genel itibarıyla “deniz ve para” kavram alanları yazarın arzularıyla maddi kaygıları arasındaki çatışmayı simgeler. Bir yandan özgürlük arzu edilirken diğer yandan paranın esiri olan insan ve sınıf farklılıklarının olduğu toplum eleştirilmektedir.

Anlatım Teknikleri

Denize Doğru hikâyesinde iç monolog, betimleme (tasvir), diyalog gibi anlatım teknikleri kullanılmıştır. Anlatıcı, iç monolog tekniğiyle kendi kendine konuşarak bir hesaplaşma içerisine girer:

“Hem ne diye ukalalık ediyorum? Biz bu dünyaya ecir gelmişiz, ecir gideceğiz” (Kanık, 2002, s. 11).

Yazar, sık sık denizle ilgili anılarına dönerek maziye anar:

“Bana daha küçüklük zamanlarımı hatırlatan bu kokuda bir takım somut hayaller de vardır” (Kanık, 2002, s. 9).

Hikâyede deniz ve doğaya dair betimlemelere yer verilir:

“Suyun içinde beyaz beyaz açınıp kapanan, avuç içinde bir anda dağılıveren denizaneleri mi?..” (Kanık, 2002, s. 9)

Kalabalık bir şehir sahnesi hayal eden anlatıcı bu bölümde diyaloglara sık sık yer verir:

“—Kör müsün? der. Ben de kızarım:

—Ne sallanıyorsun alık alık? derim” (Kanık, 2002, s. 12).

Hikâyede kullanılan teknikler anlatıcının ruh hâlini derinleştirmesine olanak tanır. Eserde kahramanın iç dünyasında yaşanan çatışmalar dış dünya ile harmanlanarak anlatım çeşitlendirilmiştir.

Tema

Metinde yer alan temalar üç kategoriye göre incelenebilir. Bunlar, hasret, insan-doğa ilişkisi ve varoluşsal sorgulamalarıdır. Hasret, ana tema olarak öne çıkmaktadır. Ana karakterin hasreti yalnızca denize doğru değil aynı zamanda iyi bir yaşam arayışına yöneliktir.

Metinde çocukluk ve deniz özlemi bir tema olarak işlenir. Yazar, kahramanın özlemleri ile mutluluk hissi arasında yakın bir ilişki olduğunu okuyucuya hissettirir:

“Buraya geleli üç gün oldu. Ama şöyle bir kıyıya gidip yosun kokusunu koklayamadım. Şöyle bir eğilip elimi suya değdiremedim. O eski hasret hep içimde” (Kanık, 2002, s. 10-11).

İnsan ve doğa ilişkisi özellikle deniz aracılığıyla anlatılır. Somut bir varlık olan deniz, aynı zamanda huzur ve özgürlüğün sembolüdür:

“Vazgeçmeyeceğim denizden” (Kanık, 2002, s. 14).

Metinde varoluş sorgulamaları “bataklık” metaforu üzerinden kurulur. Bataklığa düşen anlatıcının ölümle burun buruna gelmesi ve hayatı sorgulaması buna örnek olarak gösterilebilir:

“Ölümü düşündüm. Ölümün en kötüsü, bir bataklıkta, çırpına çırpına, ümidin her an biraz daha azaldığını göre göre ölmekmiş diye duymuştum. O aklıma geldi. Deniz uğruna, denize el sürebilmek uğruna ölüm! İstemiyorum ölmek” (Kanık, 2002, s. 13).

Metinde iç içe geçmiş birçok tema bulunur. Özellikle deniz hasreti temasının insan-doğa ilişkisi ve varoluş sorgulamaları üzerinden anlatılması oldukça dikkat çekicidir. Yazar bunu yaparken kara-deniz, zengin-fakir, yaşam-ölüm gibi zıtlıklardan da yararlanmıştır. Aynı zamanda anlatıcı olan ana karakterin sık sık ruhsal dünyasına yer verilerek toplumsal hayata dair sorgulamalar yapılmıştır.

Dil ve Anlatım

Hikâye genel itibarıyla sade ve akıcı bir Türkçe ile yazılmıştır. Kullanılan dilin kavram alanı, anlatıcının ruhsal dünyasıyla uygunluk gösterir. Duygu yoğunluğunu da içeren bölümlerde kimi zaman şiirsel bir anlatım tercih edilmiştir. Hikâyede geçmişe ve denize dair özlem içeren unsurlar betimlenmiştir. Bu da özlemin ne kadar güçlü ve akılda kalıcı olduğunu göstermektedir. Anlatıcı metinde yirmi yedi kez “deniz” kavramını kullanmıştır. Deniz hem gerçek anlamıyla hem de özgürlüğü temsil eden sembolik anlamıyla metinde ifade edilmiştir. Ana karakter dokuz kez “beş lira” diyerek de sınıf çatışması, maddi kaygılar ve eşitsizlik konularını ön plana çıkarmıştır.

Hikâye, kara-deniz, zengin-fakir, yaşam-ölüm gibi ikilikler ve zıtlıklar üzerine kurulmuştur. Bunlar, hikâyedeki temaları güçlendirmek için etkili bir şekilde işlenmiştir. Karalar esareti ve sıkışmışlığı; denizler ise özgürlüğü simgeler. Bunun yanında şehir hayatındaki kişilerin zengin-fakir ve müdür-alelade vatandaş olma durumu kendini gösterir. Zıtlıklar ana karakterin iç dünyası üzerinde yaşanan gelgitlerle de anlatılır. Kahraman maddiyata önem verirken bazen de arzularının peşinden koşar:

“Ben işsizim o zengin bir aileden. Ama benim okumuşluğum varmış da onun yokmuş; kimin umrunda? O işini biliyor, ben bilmiyorum” (Kanık, 2002, s. 11).

Metin dil ve anlatım itibarıyla okurlarını duygusal ve düşünsel bir yolculuğa çıkarmıştır. Nostalji, özlem, hayat mücadelesi gibi evrensel kavramlar kimi zaman imgelerle zenginleştirilmiş olsa da sadece bir üslupla ele alınmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Orhan Veli Kanık'ın *Denize Doğru* adlı hikâyesi Yeni Eleştiri kuramı bağlamında incelendiğinde metnin kendine özgü yapısıyla öne çıktığı görülmektedir. Söz konusu hikâye; deniz hasreti, insan-doğa ilişkisi ve varoluş sorgulamaları gibi temaları sade bir dil ve anlatımla ele alırken bir yandan da derin anlamlar ortaya koymaktadır.

İsmi belli olmayan ana karakter üzerinden kurgulanan hikâyede anlatıcının duygu dünyası bazı imge ve sembollerle okura etkili bir şekilde aktarılmıştır. Deniz, somut bir unsur olmasının yanı sıra özgürlüğü ve umudu simgelerken kara şehri ise durağanlığı ve sıkışmışlığı temsil etmiştir. Anlatıcı, denize yani özgürlüğe kavuşmak için ova ve bataklığı aşmak zorunda kalmıştır. Geçmiş zamanda denize dair nesnelere duyulan özlem, şimdiki zamandaki sıkıntılarla birleşince karakterde denize ve aynı zamanda ekonomik kaygılarını giderecek paraya kavuşma isteği ortaya çıkmıştır. Hikâye; kara-deniz, zengin-fakir, yaşam-ölüm gibi zıtlıkların kullanıldığı bir anlatım tekniğiyle kurgulanmıştır. Yaşanan ikilikler yazarın iç dünyasında da kendini göstermiştir. Anlatıcının ruhsal dünyasında yaşanan çatışmalar, birbirine zıt öğelerle de harmanlanmış böylece metnin derinlik kazanması sağlanmıştır.

Sonuç itibarıyla, Yeni Eleştiri kuramı kapsamında yapılan çözümlemede metne sadık kalınarak hem yüzeysel hem de derin anlamlar ortaya konmuştur. Orhan Veli'nin bu hikâyesi insanın varoluşsal sorgulamalarının, doğayla ilişkisinin ve özgürlük arayışlarının etkili şekilde anlatıldığı önemli eserlerden birisi olarak kabul edilebilir. Bu doğrultuda yazarın diğer eserleri de metin odaklı yoruma devam edilerek Yeni Eleştiri edebiyat kuramı bağlamında incelenebilir veya benzer temalara sahip derin anlamlara ulaşılabilen metinlerle karşılaştırmalı çalışmalar ortaya konabilir.

Kaynakça

- Ankay Kardaş, N. (2023). Orhan Veli'nin hikâyelerini Garip Poetikası üzerinden okumak. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (10), 474-484.
- Çetin Baycanlar, S. (2022). Hüseyin Cöntürk'ün Turgut Uyar incelemesini Yeni Eleştiri kuramı bağlamında okuma. *International Journal Of Turkish Academic Studies (TURAS)*, 3(1), 20-29.
- Çukurlu, T. (2021). Yeni Eleştiri. U. Bingöl & E. Yılmaz (Ed.), *Eleştiri kuramları ve metin tahlilleri* içinde (s. 373-392). Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Evis, A. (2023). Orhan Veli Kanık'ın öykülerinde değerler dünyası. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 7(1), 99-117.
- Kadızaade, E. D. (2011). Hüseyin Cöntürk ve Yeni Eleştiri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 29, 189-199.
- Kanık, O. V. (2002). *Denize Doğru*. S. İleri (Hazırlayan), *İlkgeneçlik çağına öyküler 2* içinde (s. 9-14). Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Karahan, A. (2021). İki tür arasında bir garip Orhan Veli. *YAZIT Kültür Bilimleri Dergisi*, 1(2), 253-269.
- Karayakupoglu, D. (2019). Orhan Veli Kanık'ın Hoşgör Köftecisi adlı hikâye kitabı üzerine bir inceleme. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (5), 79-93.
- Korkut, E. (2019). İzlekçi Eleştiri. R. Filizok & E. Saltık (Ed.), *Eleştiri kuramları* içinde (s. 46-65). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Melikoğlu, G. U. (2022). Orhan Veli Kanık'ın öykülerinde eleştirel gerçekçilik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(60), 339-353.
- Moran, B. (2013). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İletişim Yayınları.
- Murat, M. (2009). Edebiyat ve kuramları. K. Yüce & Ş. Kazan (Ed.), *Edebiyat bilgi ve kuramları içinde* (s. 9-50). Lisans Yayıncılık.
- Okçul M. (2021a). Bir yakın okuma denemesi: Halit Ziya Uşaklıgil'in "Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesi. *International Journal of Filologia*, 4(5), 141-154.
- Okçul, M. (2021b). *Yeni Eleştiri bağlamında Servet-i Fünûn hikâyeciliği*. Doktora tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Özcan Gönülal, Y. (2011). Yunus Emre'nin "Kayusu Değül" redifli şiiri üzerine bir dil incelemesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(4), 183-190.
- Sekman, A. (2021). Öykü yazarı olarak Orhan Veli. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(3), 963-979.
- TDK (2019). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yoksul, U. (2019). Yeni Eleştiri bağlamında Oya Uysal'ın Ürperti şiiri üzerine bir tahlil denemesi. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 19(7), 111-119.
- Zariç, M. (2014). Yeni Eleştiri kuramından akademik eleştiri yöntemine. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 3, 99-121.
- Zariç, M. (2015). *Yeni eleştiri bağlamında Hüseyin Su öyküsü*. Atlaskitap.

Extended Abstract

Introduction

As a literary term, criticism refers to “a type of writing, critique, or analysis written to ensure that a work of literature or art is understood by evaluating it from all aspects” (TDK, 2019, p. 786). There are two main types of literary criticism. The first is external criticism, which involves analyzing a literary work through disciplines such as sociology and psychology, using non-literary criteria. Internal criticism, on the other hand, remains entirely within the boundaries of literature, employing approaches such as structuralism and literary analysis. However, the more complex the layers of a literary work—shaped by the artist's personality and environmental influences—the more difficult it becomes to critique. For this reason, internal or external criticism alone may not be sufficient to fully analyze a work (Çukurlu, 2021).

The Anglo-American formalist movement known as New Criticism began in the 1930s, maintained its influence through the 1950s, and began to lose momentum in the 1960s (Murat, 2009; Moran, 2013). It emerged as a reaction against previous approaches that emphasized the author, historical context, or external statements related to a literary work. Instead, New Criticism advocates for focusing solely on the text itself and interpreting it as a self-contained work of art (Murat, 2009).

New Criticism was pioneered by I. A. Richards and T. S. Eliot. Richards abstracted literature from social and moral concerns, arguing that its value lies in the harmonious and rich experiences it evokes in the reader, thus setting the theoretical path for New Criticism. Eliot, as another foundational figure, maintained that poetry should be read as poetry through a method that centers on the text itself. Drawing on their views, scholars developed a new definition of literature. According to this definition, a literary work is “a closed, linguistic order that is independent of its author, reader, and the social and historical conditions of the time it was written, and is sufficient on its own” (Moran, 2013, p. 160). This definition highlights the centrality of the text's content in New Criticism.

The aim of this study is to examine Orhan Veli Kanık's story “*Towards the Sea*” within the framework of New Criticism. The study seeks to answer the research question: “*How can Orhan Veli Kanık's story ‘Towards the Sea’ be analyzed according to New Criticism theory?*”

Method

This study adopts a qualitative research design and employs document analysis. According to Yıldırım and Şimşek (2018, p. 189), “Document analysis covers the examination of written materials containing information about the phenomenon or phenomena targeted for research.” In qualitative research, document analysis may be used as a stand-alone data collection method.

The object of the research is Orhan Veli Kanık's story “*Towards the Sea*”, which appears in Selim İleri's book *İlkgençlik Çağına Öyküler 2* (Kanık, 2002, pp. 9–14). The data were obtained by analyzing this story through the lens of New Criticism. In line with the theory's core philosophy, a text-centered approach was adopted, and no external elements beyond the story were included in the analysis.

Themes from Okçul's (2021a) study were used as a basis for examining the text. In addition, appropriate thematic categories were developed in consultation with two academicians specializing in Turkish Language and Literature. While determining the themes, the unique characteristics of the story were also taken into account. The data were supported with direct quotations from the text.

Result and Discussion

When analyzed through the lens of New Criticism, Orhan Veli Kanık's "*Towards the Sea*" stands out for its unique structure. The story addresses themes such as longing, human-nature relationships, and existential inquiry, using a simple yet profound narrative style. Centered around an anonymous main character, the story effectively conveys the protagonist's emotional world through symbolic imagery.

The sea serves as a concrete image symbolizing freedom and hope, while the inland city represents stagnation and entrapment. The narrator must cross a plain and a swamp to reach the sea — that is, to attain freedom. When past longing for sea-related objects merges with present hardships, the protagonist's hope of reaching the sea and acquiring enough money to resolve his economic troubles becomes evident.

These thematic elements are constructed using contrasts such as land-sea, rich-poor, and life-death. These dualities also mirror the protagonist's inner world. The narrator's psychological conflicts are interwoven with opposing elements, lending greater depth to the text.

In conclusion, "*Towards the Sea*" offers a powerful example of literary quality in both form and content. The analysis conducted within the framework of New Criticism remains loyal to the text and reveals both surface-level and deeper meanings. This work by Orhan Veli Kanık can be regarded as one of his significant pieces, effectively portraying existential concerns, the human-nature relationship, and the quest for freedom.

The extended abstract is proofread by a native English speaker and approved by the editorial board.